

Sjálvstýrismál og grundlógar- arbeiðið fyri 6 mió. kr. í 99

Hogni Hoydal, landsstýrismaður

ÓLAVUR Í BEITI

Í viðmerkingunum til uppskotið um grundlógarnevnd, sigur Hogni Hoydal, landsstýrismaður í sjálvstýrismálum, at landsstýrissamgongan hevur sett sær fyrri, at Føroyar skulu skipast

sum eitt land við fullveldi eftir eini skipaðari ætlan. – Formliga er henda ætlan í tveimum: At gera ein millumlandasáttmála millum Føroyar og Danmark, sum ásetir framtíðarsamstarvið millum londini, sum tvey lond við fullveldi.

– Sett verður grundlógarnevnd at gera uppskot til grundlóg fyri Føroyar. Í uppskotinum skulu m.a. vera ásetingar um valdsbýtið millum lóggevandi, úttinnandi og dømandi valdið, ásetingar um grundleggjandi mannarættindi og ásetingar um rættindir og skyldur hjá føroyskum borgarum. Nevndin skal lata landsstýrinum álit og uppskot til grundlóg í seinasta lagi 1. juni 2000

Uppskotið til sáttmála verður lagt fyri lögtingið, og tá lögtingið hevur samtykt tað, verður tað lagt til fólkaatkvøðu til góðkenningar.

– Og at nevnd verður sett at gera uppskot til grundlóg, sum verður lagt fyri lögtingið. Tá lögtingið hevur samtykt tað, verður tað lagt til fólkaatkvøðu til góðkenningar.

Og víðari vísti Hogni Hoydal á, at í lögtingsmáli: Uppskot til samtyktar um ríkisrættarliga stöðu Føroya, hevur lögtingið tann 2. oktober 1998 tikið undir við, at landsstýrið fyrireikar og tekur upp samráðingar við dansku stjórnina um ein sáttmála, og at landsstýrið leggur eina frágreiðing um

fyrirreikingarnar fyri tingið til aðalorðaskiftis, áðrenn farið verður til samráðingar. Í viðmerkingunum til hetta uppskot er greitt nærri frá ætlanum landsstýrisins við einum nýggjum sáttmála.

Samskipan av arbeiðinum

Undir viðgerðini av lögtingsmáli: Uppskot til samtyktar um ríkisrættarliga stöðu Føroya í uttanlandsnevnd lögtingsins hevur landsstýrismaðurin latið nevndini tilfar og greitt nærri frá, hvussu ætlanin er at skipa fyrireikingarnar til ríkisrættarligu broytingarnar. Og Hogni Hoydal nevndi arbeiðsnevndirnar, sum koma at verða við í hesi verkætlan.

– Ein sáttmálanevnd, sum skal kanna og lýsa tey lögfrøðiliga, politiskt og umsitingarligu viðurskiftini millum Føroyar og Danmark, gera uppskot til skiftisskipanir og samstarvsavtalur og uppskot til ein sáttmála. Ein búskaparnevnd, sum skal kanna og lýsa tey búskaparligu og figgarligu viðurskiftini millum Føroyar og Danmark, gera uppskot til skiftisskipanir og lýsa krøvini til ein sjálvberandi føroyskan búskap. Grundlógarnevndin, sum skal gera uppskot til grundlóg og føroyska rættarskipan.

– Harumframt skulu tey einstøku stýrni í miðfyrirsitingini lýsa og greina samstarvið við Danmark í dag, lýsa tørvin á samstarvsavtalum og krøvini til lógávu, fyrising og figging, um Føroyar skulu umsita øll málseki sjálvi. Verkætlanin og skrivstovuhaldið verður skipað í fyrirsitingini undir landsstýrismanninum í sjálvstýrismálum.

– Grundlógarnevndin kann samskipa arbeiðið sít við hinar nevndirnar í verkætlanini, og grundlógarnevndin fær fullt innlit í alt arbeiðið við sjálvstýrismálum í landsstýrinum. Eitt nú eigur spurningurin um skiftisskipanir, har málseki kunnu latast til Danmarkar ella onnur lond at umsita, í eina tíð at verða viðgjørður í grundlógarnevndini í samstarvi við hinar nevndirnar.

– Við hesi skipan verður eisini tryggjað øllum flokkum á tingi fullt innlit og ávirkan í fyrireikingararbeiðið til ríkisrættarligu broytingarnar, sigur Hogni Hoydal í viðmerkingunum til uppskotið.

Høvuðstættir í grundlógararbeiðinum

– Føroyska grundlógin skal m.a. áseta grundleggjandi rættindir og skyldur millum statin og borgararnar, og hvussu Føroyar skipa sít eigna lógávuvald, úttinnandi vald og rættarvald. Annar høvuðstættur í grundlógararbeiðinum er sostatt við löggeva valdsbýtið millum lóggevandi, úttinnandi og dømandi valdið.

– Hin høvuðstættur í arbeiðinum hjá grundlógarnevndini er grundleggjandi statsrættarligar ásetingar um rættindir og skyldur millum føroyska statin og borgararnar. Grundlógararbeiðið nemur við grundleggjandi mentanarlig virðir í føroyska samfelagnum. Tí eigur nevndin at viðgera all-

ar spurningar við neyvum aliti til føroyska rættarsøgu, siðvenjur og mentan.

– Í mun til núgaldandi stýrisskipanarlóg, sum ásetir valdsbýtið millum lóggevandi og úttinnandi valdið, skal grundlógin áseta býtið millum hesi og eitt sjálvstøðugt føroyskt dømandi vald. Tí verður skotið upp, at grundlógarnevndin eisini skal gera uppskot til, hvussu føroyska rættarskipanin skal vera. Herundir hvussu ein føroyskur yvirrættur kann skipast, hvussu dómáram og fulltrúar við embætini kunnu tilnevast óhefur av lögtingi og landsstýri, og hvussu ákærvald, lögregla, kriminalforsorg og fongsulver skulu skipast. Nevndin kann velja at seta ein serligan bólk ella nevnd at arbeiða burturav við hesum, sigur Hogni Hoydal í viðmerkingunum til uppskotið.

Almennar hoyringar

– Til tess at tryggja eina almenna viðgerð og eitt gott alment orðaskifti um grundlógina verður álagt nevndini at hava almennar hoyringar í arbeiðinum. Nevndin kann skipa hesar soleiðis, at ávís evni verða tikið upp á almennum hoyringum, har uppskot verða lögð fram og grundgivin.

– Nevndin kann biðja um viðmæli frá ymsum feløgum, fakfólki og áhugabólku, sum hava serlig tilknýti til ymsu spurningarnar, og hesi kunnu leggja fyrir við innleggum í almennu hoyringunum.

Kostnaður av grundlógararbeiðinum

– Kostnaðurin av arbeiðinum at gera uppskot til grundlóg verður mettur til umleið 2 mió. kr. Her er fróknað løn til formannin og skrivaran, samsýning til serfrøðingar, fundarsamsýning til lögtingsmenn, serkøn hjálpi, eitt nú responsur frá statsrættarserkønnum og frágreiðingar um fremmandar stýrisskipanir og prenting av álitinum.

– Lögtingið hevur fyrri 1998 játtað kr. 1,659 mió. kr. til sjálvstýrismál, fróknað grundlógararbeiðið. Landsstýrið hevur á figgarlógargruppskotið fyrri 1999 sýtt um kr. 6 mió. kr. til sjálvstýrismál, og her er grundlógararbeiðið fróknað, upplýsti Hogni Hoydal, tá hann legði uppskotið fram týsdagin.

Lættari at vera føroyingur í øðrum norðurlandi

Lögtingið hevur nú fingið uppskot um, at mælt verður ríkismyndugleikunum til at seta í gildi fyri Føroyar millumtjóða sáttmála frá 14. juni 1994 um sosiala forðing og sosiala tænastur. Uppskotið varð eftir 1. viðgerð beint í Utanlandsnevndina

ÓLAVUR Í BEITI

Tá Finnogi Arge, landsstýrismaður, legði uppskotið fram í síðstu viku, greiddi hann m.a. frá, at tann 27. apríl 1984 samtykti lögtingið at seta norðurlenska sáttmálan, um »social trygghed« frá 5. mars 1981 í gildi í Føroyum. Sambært hesum sáttmálanum skulu borgarar í norðurlondum, sum arbeiða ella upphaldað sær í einum øðrum norðurlandi, líkastillast við borgararnar í tí landinum, teir eru í viðvikjandi rættindum til ymsar trygdarveitingar. M.a. tryggjar sáttmálin borgarum í norðurlondum forðingaveitingar.

– Hesin sáttmálin varð settur úr gildi í Føroyum, við tað at norðurlenski sáttmálin um »social sikring« ikki umfatar forðingaveitingar. Av tí at stjórnirnar í Danmark, Finlandi, Íslandi, Noregi og Svøríki mettu, at tað framvegis varð tørvur á serlig-

um norðurlenskum reglum viðvikjandi forðingaveitingum og -tænastum, varð sáttmálin um »social bítand og sociale tjenester« gjørdur tann 14. juni 1994.

– Sáttmálin um »social bítand og sociale tjenester« kom í gildi í Danmark tann 1. oktober 1996. Sambært sáttmálanum um gildiskomu stendur, at sáttmálin fær gildi í Føroyum aftaná, at føroyska heimastýrið hevur givið danska Uttanríkisráðgjafinum bót um, at sáttmálin skal hava gildið í Føroyum.

Innihaldið í sáttmálanum

Finnogi Arge sigur í viðmerkingunum, at hesin millumlandasáttmálin um sosiala forðing og sosiala tænastur er galdandi fyri allar persónar, ið búgva í einum av norðurlondum, og harumframt fyrri allar norðurlenskar statsborgarar óheft av teirra bústaðarlendi. – Sostatt er sáttmálin eisini galdandi fyri ikki-vinnulivsaktiv og fyrri persónar við bústaði í Føroyum og Grønlandi, ið ikki eru umfatað av EØS.

Høvuðsinnihaldið

Borgarar í norðurlondum,

sum hava lógtlig fyribils upphald ella lógligan bústað í einum øðrum norðurlandi, verða sambært sáttmálanum líkastillaðir við borgararnar í viðkomandi landi.

Tey av sáttmálanum umfataðu hava rætt til at nýta sít eigna móðurmál, tá ið tey verða sær til myndugleikarnar í einum øðrum norðurlandi viðvikjandi forðingaveitingar. Hetta er ein víðkan av reglunum í norðurlenska málssáttmálanum.

Undir fráfeingis upphaldi í einum øðrum norðurlandi, kann ein norðurlenskur statsborgari eisini fáa forðingaveitingar sambært sáttmálanum. Tey av sáttmálanum umfataðu fáa, við ávísu treytum, vernd í móti heimssending. Hendan regla hevur verið galdandi í Føroyum síðani 1984, ásett í norðurlands sáttmálanum um »social trygghed«. Og borgarar í norðurlondum, ið hava tørv fyrri viðgerð ella røkt, sum varir leingi, kunnu fáa figgarliga hjálpi til at flyta frá einum norðurlandi til eitt annað, verður sagt í viðmerkingunum til sáttmálan.

Og landsstýrismaðurin metir ikki, at figgarligar kostnaðir stendst av uppi-

skotinum, av tí at so lítul umsiting kann væntast av sáttmálanum.

Hoyring

Finnogi Arge vísti eisini at, at sáttmálin hevur verið til hoyringar hjá Almennastovuni og fyrrverandi Sjúkrahússtjóranum.

– Almennastovan mælti til, at sáttmálin verður lagdur fyrri lögtingið, í so fall at umsitingin ikki verður ov stór av sáttmálanum. Almennastovan metir, at sáttmálin bert kann verða til fyrirmynd fyrri hoyringar. Sjúkrahússtjórnin metti ikki, at tað fyrri heilsuverkið fóru at standast trupulleikar av at góðkenna sáttmálan, hann mælti tí eisini til at góðkenna sáttmálan, sigur landsstýrismaðurin í viðmerkingunum til uppskotið.

Sambært stýrisskipanarlógini skal landsstýrið, tá ið tað sendir millumtjóðasáttmálar til lögtingið bota frá, hvørjar lögtingslógir og hvørji ríkisloftarmáli eru neyðug, til tess at sáttmálin kann verða úttinnur. Og eftir 1. viðgerð í síðstu viku varð málið beint í Utanlandsnevndina.